

Geachte Staatscommissie,

Op uw verzoek stuur ik u een korte brief met drie korte bijlagen.

Ik hoop dat u mijn inbreng wil gebruiken bij uw beraadslagingen en bij uw eindbevindingen.

Zoals u ziet heb ik de vorm gekozen van een korte brief met daarbij drie korte columns, die ik recent schreef voor het tijdschrift Publiek Denken.

Kern van mijn inbreng is:

. Een rechtsstaat is geen 'pinmachine' waarmee al het geluk door burgers kan worden opgeëist. Er wordt door inwoners van Nederland te veel geëist van de overheid. En er wordt door de (politieke leiding van de) overheid te veel beloofd (Column juli 2023).

. Een rechtsstaat kan niet goed functioneren als de regelgeving te complex wordt. De verzameling wettenwetgeving lijkt op een kerstboom. Aan alle takken van regels hangen ballen waarmee iedere Nederlander zogenaamd recht wordt gedaan. Dat kan natuurlijk niet. De regelgeving is veel te specifiek geworden, te complex. Alle uitzonderingen worden in aanvullende regels opgenomen. Met als gevolg een niet werkend systeem. Burgers snappen het niet meer. (Column mei 2023).

. De rechtsstaat moet voorspelbaar zijn en consequent over de tijd. Als duidelijkheid ontbreekt neemt onrust toe en hollen wij van crisis naar crisis. (Column dec 2022).

Ik wens u veel succes toe bij uw overpeinzingen. En desgewenst geef ik graag toelichting.

Met vriendelijke groet Mark Frequin

GOLFEN OF GOLVEN

Wij zitten al enige tijd op flink woelige baren. Het is knap onrustig. En daardoor worden we allemaal nog ongeruster. Wat weer leidt tot nog meer onrust...

Het woord crisis valt om de haverklap. Bijna alles wat tegenzit wordt tot crisis bestempeld. Van de betaalbaarheid van onze zorg tot de enorme hoeveelheid varkens die in Nederland worden gefokt en van het kraken van onze democratie tot het uitvallen van treinen. De rampen spoelen over ons heen, zo voelt het althans. Waarbij wij overigens wel het opvallende menselijk gedrag vertonen dat we, als de crisis voorbij is, graag alles weer zo snel mogelijk vergeten. Onder het motto, voorbij is voorbij! Nu is dat behoorlijk dom. Want Churchill leerde ons al: 'never waste a good crisis'!

De opgave voor de overheid is om juist goed te weten wat over ons heen spoelt. Het betekent goed snappen waarom bewegingen zich voordoen. Dat vraagt zowel vooruitkijken als achteruitkijken, liefst duidelijk verder dan het hier en nu. Zo kan het geen verrassing zijn dat ons inwonertal stijgt, dat het aantal ouderen groeit of dat onveiligheid in de wereld tot grotere migratiestromingen leidt. Veel crises zijn geen plotselinge rampen, ook al roepen we dat heel hard. Het zijn eerder 'creeping crises', die we dus allang zagen aankomen. Nog erger zijn de crises die de overheid zelf veroorzaakt. Zo is de stikstof-ellende deels goed te verklaren uit overheidssubsidies voor varkens- en geitenfokkers.

Dit brengt mij automatisch tot de basiskennis die elke ambtenaar moet hebben over "golf". En vooral kennis van toevoeging van '-en'. Het maakt nogal wat uit of je het hebt over golfen of over golven. Bij 'golfen' is het belangrijk het doel te bepalen. Het gaat over afstand inschatten, richting kiezen, frustraties over eerder gemiste ballen verwerken, niet te veel afzwaaien en met de swing medespelers niet te raken. Bij 'golven' gaat het om op-en-neer-bewegingen, die hoger of lager kunnen zijn. Meestal zit er een patroon in en kennen zij een oorsprong. Zo zijn zeegolven het gevolg van wind en deining elders. Vervelend is het als de overheid zelf de reden is voor het ontstaan van golven. Zo krijg je te droge gebieden als je te veel water wegpompt en is het tekort aan woningen te verklaren door het nog niet lang geleden stoppen met het woningbouwprogramma. Duidelijk zelf gecreëerde golven. Hier had meer kennis van het 'golfen' beter geweest.

WAAROM SIMPEL.....,

.....als het ook ingewikkeld kan?

Dit lijkt bijna het nieuwe motto bij de Nederlandse overheid. Zijn kwesties al ingewikkeld, dan maken wij het vervolgens nog wat ingewikkelder.

Vraagstukken als klimaat of migratie of de toekomst van de zorg zijn op zichzelf al vrijwel onontwarbare puzzels. Maar vervolgens gaan wij die problemen met oplossingen te lijf, die het nog ingewikkelder maken. Want bij alle oplossingen die wij bedenken, moet natuurlijk aan alle bijzonderheden die spelen, aandacht worden besteed. Geen enkel detail mag buiten de beschouwing blijven. Geen enkel belang mag worden genegeerd. Onze volksvertegenwoordiging is daar, gestimuleerd door alle deelbelangengroepen in Nederland, ook behoorlijk actief in. Met als gevolg, loodzware oplossingen, die bijkans omvallen door hun ingewikkeldheid

En zelfs operaties die als doel hebben om snel eenvoudige oplossingen te brengen, zoals bijvoorbeeld voor Groningen of voor “getroffen toeslagenouders”, zijn in ‘no time’ geworden tot complexe dossiers die als gedeeld kenmerk hebben dat zij eindeloos traag in de oplossing worden. Want aan alles moet worden gedacht. Elke dimensie moet zijn doorwrocht. En is dat door politici en ambtenaren nog niet voldoende gedaan, dan zorgen bijvoorbeeld schade-advocaten er wel voor dat de dossiers nog wat dikker worden en daarmee nog onbeweeglijker. Met als gevolg: niemand blij.

Het is blijkbaar lastig om met oplossingen te werken die niet elk gaatje dichten. Het is blijkbaar lastig om geen gestandaardiseerde oplossingen te gebruiken. Alles lijkt wel heel bijzonder te zijn. En natuurlijk is alles bijzonder. Maar het kan geen kwaad om meer snelle, al beproefde, oplossingen te gebruiken. Zo is een deel van de ict-vraagstukken bij de overheid daar ook op terug te voeren. Departementen die hun eigen digitale-archief-oplossingen implementeren in plaats van al bestaande generieke oplossingen te gebruiken. Dat kan toch niet! Waarom accepteren wij niet dat, ook al is iedere situatie heel bijzonder, snelle en vaak meer eenvoudige gestandaardiseerde antwoorden veel beter zijn. Zelfs de Raad van State roept daartoe op. Een Raad die van zichzelf toch niet echt ‘eenvoudig’ te noemen is.

Het wordt tijd om het overheidsmotto te veranderen in: 'waarom ingewikkeld, als het ook simpel kan'! Zoals onze Amerikaanse vrienden plegen te zeggen: KISS: Keep It Short and Simple.

WIJ EISEN GELUK...

...en gestold vertrouwen, en compensatie voor ongemak, en maatwerk, en totale bescherming tegen risico's en wat al niet meer. Ons eisenpakket als Nederlanders bij de overheid is eindeloos en betreft geen kattenpis, zoals betaalbare woningen, topkwaliteit zorg en wegen zonder files. Ja de overheid moet leveren. En als dat niet gebeurt, staat ons vertrouwen in de overheid te wankelen.

Het lijkt wel of wij aandeelhouder in een succes zijn en dat wij telkens direct ons eigen deel van dat succes opeisen. Nu is Nederland een redelijk succes. Je hoeft maar even over de grens te gaan om dat te zien. Iedereen die een tijdje in het buitenland heeft verkeerd, kan je uitleggen dat Nederland er in alle opzichten piekfijn bij ligt. Ons land is keurig in kavels verdeeld. Dat zie je als je boven Nederland vliegt. Een goed geordend land. Zelfs de koeien staan keurig in het gelid in grote stallen. Het gras is overal gemaaid en onze wegen liggen er piekfijn bij. Wij zijn zo blij met ons land dat we het moeilijk vinden om het te delen met mensen die elders in de puree zitten. Het liefst houden we de grenzen gesloten voor asielzoekers en vluchtelingen om het land voor onszelf te houden. Zelfs voor dieren willen wij hekken, zodat er geen wolven of Canadese ganzen binnen komen.

Maar het is nog niet genoeg. We eisen meer. En daarbij mopperen we volop. Want het gebeurt niet snel genoeg en het is niet voldoende en het sluit onvoldoende aan op wat ons persoonlijk dwars zit. Wij zijn kritisch en sceptisch op alles wat de overheid doet of laat. En wij snappen niet dat de overheid niet naar die kritiek en scepsis luistert. Onder die druk belooft de politiek van alles. Want als dat niet gebeurt gaat het partijen stemmen kosten en misschien zelfs verkiezingen. Dus onder aanvoering van politieke bepalers wordt er meer en meer beloofd. Daardoor wordt de overheid nog meer bedolven onder verwachtingen, die vaak ook nog moeilijk waar zijn te maken.

Ergens gaat de wal dit sinterklaasschip keren. De overheidspakjesboot gaat omvallen door het gewicht van al die beloftes. Dat kan niet anders. De koers moet echt worden verlegd. Dat is natuurlijk wel mogelijk. Het vraagt een andere instelling. Daarbij grijp ik terug op de beroemde speech van aantredend

president John F. Kennedy: “vraag niet wat jouw land voor jou kan doen, maar wat jij voor jouw land kan doen”.